

Tinbergen wilde maar 10 miljoen Nederlanders

19 december 2022 ■ Laatste update 04 jan 2023 ■ Tim Poelman ■ 4 minuten leestijd

Dit artikel krijgt u van ons cadeau

Wilt u onbeperkt toegang tot de artikelen op Historischnieuwsblad.nl? U bent al lid vanaf €3,99 per maand. Sluit [hier een abonnement](#) af en u heeft direct toegang.

De Nederlandse bevolking is in 2022 uitzonderlijk hard gegroeid; ons land nadert inmiddels de 18 miljoen inwoners. Migratie is een belangrijke aanjager van deze groei. Steeds als het inwonertal toeneemt, barst de discussie los over de vraag of Nederland niet te vol raakt. Dit debat werd onder anderen gevoerd door econoom en Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen (1903-1994). ‘Hij was hij bezorgd over migratie en de politieke onrust die erdoor kan ontstaan,’ zegt historicus en econoom Erwin Dekker, die een biografie over Tinbergen schreef.

Wie was Jan Tinbergen?

‘Hij was de eerste directeur van het Centraal Planbureau, dat met behulp van modellen de economie en de invloed van beleid daarop kon voorspellen. Tinbergen wist in de jaren dertig de hele nationale economie in een model te zetten. Hij wordt daarom gezien als de grondlegger van de econometrie. Daarvoor won hij samen met een Noorse collega de eerste Nobelprijs voor de economie.’

Hij nam ook deel aan het debat over bevolkingsgroei. Vond hij Nederland te vol?

‘Ja, Tinbergen dacht dat de bevolkingsgroei in Nederland ervoor zou zorgen dat de natuur en de grondstoffen uitgeput zouden raken.’

Erwin Dekker

werkt als historicus en econoom bij George Mason University in de Verenigde Staten. Hij studeerde politieke wetenschappen en economie aan de Universiteit van Amsterdam en philosophy of the social science aan de London School of Economics. In 2021 bracht hij de biografie *Jan Tinbergen: een econoom op zoek naar vrede* uit.

Erwin Dekker.

Had hij gelijk?

‘Tinbergen had op dit vlak een verkeerde opvatting van de economie. Hij was behalve econoom ook natuurkundige. Daardoor keek hij vooral naar de fysieke kanten van de economie: de hoeveelheid hulpbronnen, kapitaal en mensen. Hij had minder oog voor het innovatieve vermogen in de economie. Zijn denken over de bevolking lijkt op dat van Thomas Malthus, die in de negentiende eeuw waarschuwde dat voedselproductie de bevolkingsgroei niet kon bijhouden. Die voorspelling bleek ook niet te kloppen, omdat die te weinig rekening hield met innovatie.’

Hoe wilde Tinbergen de bevolkingsgroei afremmen?

‘Hij vond het belangrijk dat mensen zelf voor een klein gezin kozen en had hoge verwachtingen van voorlichting en moreel leiderschap van de bovenklasse. In 1942 verscheen een brochure van Tinbergen waarin hij pleitte voor hoogstens twee kinderen per gezin. Hij wilde geen dwingende maatregelen, zoals voorstanders van eugenetica dat soms wel wilden. In de jaren dertig probeerden onder andere het Verenigd Koninkrijk en Zweden om niet alleen de bevolkingsgroei te beïnvloeden, maar ook om de kwaliteit van de bevolking te verbeteren. Tot aan sterilisatieprogramma's toe. Hoewel we dat vandaag de dag met fascisme associëren, was het destijds een progressief idee. Nadat de nazi's de eugenetica breed hadden toegepast ontstond er een taboe op bevolkingspolitiek.’

Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen (links) in Oslo, 10 december 1969.

Wanneer veranderde dat?

‘In 1972 bracht de zogeheten Club van Rome het rapport *Grenzen aan de groei* uit, dat waarschuwde voor uitputting van de aarde. In datzelfde jaar voegde Tinbergen zich bij de commissie-Muntendam, die de regering advies moest geven over het bevolkingsvraagstuk. Tinbergen en een aantal medestanders pleitten voor snelle actie om de bevolking terug te dringen naar 10 miljoen inwoners, maar andere commissieleden waren daar fel op tegen. Zij wilden de toen 13 miljoen mensen tellende bevolking stabiliseren.’

Hoe keek Tinbergen later naar de bevolkingssamenstelling?

‘Hij heeft de bevolking tijdens zijn leven nog verder zien groeien. Dat er nu bijna 18 miljoen Nederlanders zijn zou hem niet meer verbaasd hebben. Wel was hij bezorgd over migratie en de politieke onrust die erdoor kan ontstaan. Tinbergen begreep dat ongelijkheid in de wereld leidt tot grote migratiestromen. Het was een belangrijke drijfveer voor hem om zich in te zetten voor ontwikkelingssamenstelling. Hij zag economische groei in de ontwikkelingslanden als belangrijk instrument om migratie te beperken. Hij zou zich nu waarschijnlijk net zoveel zorgen maken over de migratiestromen als zoveel van klimaatverandering.’

Dit artikel is gepubliceerd in [Historisch Nieuwsblad 1 - 2023](#)

Dit artikel is geschreven door: [Tim Poelman](#)

Tim Poelman is verbonden aan *Historisch Nieuwsblad*.

Meld u aan voor de Historische Nieuwsbrief

Ontvang historische artikelen, nieuws, boekrecensies en aanbiedingen wekelijks gratis in uw inbox. Hierin wordt de link tussen heden en verleden gelegd. Met de nieuwsbrief van Historisch Nieuwsblad mist u niets op het gebied van geschiedenis.

E-mailadres

Aanmelden

Nieuwste berichten

Artikel

De vergeten slavernij aan de Kaap

Aan Kaap de Goede Hoop hebben de Nederlanders tussen 1658 en 1795 ongeveer 60.000 mensen in slavernij gehouden. Wie probeert...

[Lees meer](#)

Column

Oorlog zonder einde

Beatrice de Graaf vraagt zich af hoe je weet wanneer je een oorlog moet beginnen. De oorlogen van nu worden voor een groot deel a...

[Lees meer](#)

Interview

Els Kloek: ‘Voor een megaproject als het Vrouwenlexicon moet je een beetje getikt zijn’

Els Kloek stopt met het Digitaal Vrouwenlexicon met biografieën van opmerkelijke Nederlandse vrouwen. ‘Ik heb geprobeerd te...

[Lees meer](#)

Interview

‘Familie is ons laatste toevluchtsoord’

In zijn nieuwste boek behandelt Simon Sebag Montefiore het verleden van de mensheid aan de hand van families, van de eerste...

[Lees meer](#)

